

ZAMONAVIY INGLIZ INTERNET DISKURSIDA AYOL KONSEPTINING VERBAL VA KOGNITIV REPRESENTATSIYASI

Safayeva Elvira Saidjonovna

Ma'mun universiteti, Lingvistika (ingliz tili) mutaxassisligi 1-kurs magistranti

Ilmiy rahbar: PhD, dotsent Ataxanova Gulmira Shavkatovna

Annotatsiya; Mazkur maqolada zamonaviy ingliz internet diskursida ayol konseptining verbal va kognitiv representatsiyasi tahlil qilinadi. Internet kommunikatsiyasi jarayonida ayol obrazining til birliklari orqali ifodalanishi, uning ijtimoiy, madaniy va psixologik xususiyatlari hamda zamonaviy raqamli makonda shakllanayotgan yangi stereotiplar lingvokognitiv yondashuv asosida o'rganiladi. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar, bloglar va internet nashrlarida qo'llanilayotgan leksik vositalarning ayol konseptini shakllantirishdagi o'rni yoritiladi.

Kalit so'zlar: internet diskursi, ayol konsepti, verbal representatsiya, kognitiv representatsiya, ingliz tili, lingvokognitiv tahlil, gender lingvistikasi, ijtimoiy tarmoqlar, stereotip, kommunikatsiya.

XXI asrda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida internet diskursi zamonaviy jamiyatning muhim kommunikativ maydoniga aylandi. Internet muhitida inson haqidagi tasavvurlar, ijtimoiy qadriyatlar va madaniy stereotiplar til orqali namoyon bo'ladi. Shunday konseptlardan biri ayol konsepti bo'lib, u turli kommunikativ vaziyatlarda turlicha verbal va kognitiv mazmun kasb etadi. Ayniqsa, ingliz tilidagi internet platformalarida ayol obrazining ifodalanishi gender munosabatlari, jamiyatdagi ijtimoiy o'zgarishlar va zamonaviy madaniy tendensiyalar bilan chambarchas bog'liqdir. Shu sababli ayol konseptining internet diskursidagi lingvistik va kognitiv xususiyatlarini o'rganish dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi.

Konsept tushunchasi kognitiv tilshunoslikning markaziy kategoriyalaridan biri bo'lib, u inson ongida muayyan hodisa yoki predmet haqidagi bilimlar, tajribalar va tasavvurlar majmuasini ifodalaydi. Ayol konsepti esa jamiyatning ayolga nisbatan qarashlari, qadriyatlari va stereotiplarini o'zida mujassamlashtirgan murakkab kognitiv tuzilma hisoblanadi. Zamonaviy ingliz internet diskursida ushbu konsept turli lingvistik vositalar yordamida ifodalanadi va doimiy ravishda yangilanib boradi. Internet diskursining asosiy xususiyatlaridan biri uning dinamik va interaktiv xarakterga ega ekanligidir. Ijtimoiy tarmoqlar, forumlar, bloglar hamda onlayn nashrlarda ayol konsepti turli kommunikativ maqsadlarga xizmat qiladi. Masalan, "independent woman", "career woman", "successful woman", "empowered woman" kabi birliklar ayolning zamonaviy jamiyatdagi faol va mustaqil obrazini ifodalasa,

ayrim hollarda an'anaviy gender stereotiplarini aks ettiruvchi birliklar ham uchraydi. Bunday holatlar ayol konseptining ko'p qirrali va murakkab tabiatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Verbal representatsiya ayol konseptining til birliklari orqali ifodalanishini anglatadi. Zamonaviy ingliz internet diskursida ayol obrazini tasvirlash uchun sifatlar, metaforalar, frazeologik birliklar va emotsional-ekspressiv vositalardan keng foydalaniladi. Xususan, "strong", "confident", "creative", "influential" kabi sifatlar ayolning ijobiy xususiyatlarini ifodalashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, internet kommunikatsiyasida yangi leksik birliklar va hashtaglar ham ayol konseptining shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi. Bu esa internet tilining gender tasavvurlarni yaratish va ommalashtirishdagi muhim rolini namoyon etadi. Kognitiv representatsiya esa ayol konsepti bilan bog'liq bilimlar, assotsiatsiyalar va mental modellarning inson ongida aks etishini bildiradi. Zamonaviy ingliz internet diskursida ayol ko'pincha liderlik, ta'lim, innovatsiya, ijodkorlik va ijtimoiy faollik kabi tushunchalar bilan bog'lanadi. Bunday assotsiatsiyalar jamiyatdagi gender tengligi g'oyalarining mustahkamlanib borayotganidan dalolat beradi. Shu bilan birga, ayrim internet platformalarida tashqi ko'rinish, moda va go'zallik bilan bog'liq tasavvurlar ham ayol konseptining tarkibiy qismi sifatida saqlanib qolmoqda.

Ijtimoiy tarmoqlar ayol konseptining transformatsiyasiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bloggerlar, kontent yaratuvchilar va jamoatchilik fikri yetakchilari tomonidan yaratilayotgan matnlar va vizual materiallar ayol haqidagi yangi kognitiv modellarni shakllantirmoqda. Natijada ayol obrazi faqat oilaviy yoki an'anaviy rollar bilan emas, balki kasbiy muvaffaqiyat, shaxsiy rivojlanish va ijtimoiy faollik bilan ham bog'lanmoqda. Bu jarayon internet diskursining gender konseptlarini yangicha talqin qilish imkoniyatlarini kengaytirayotganini ko'rsatadi. Internet diskursida ayol konseptining verbal va kognitiv jihatlari o'zaro uzviy bog'liq holda namoyon bo'ladi. Til vositalari orqali yaratilgan obrazlar foydalanuvchilarning ongida muayyan kognitiv sxemalarni shakllantiradi, mavjud stereotiplarni mustahkamlaydi yoki ularni qayta ko'rib chiqishga undaydi. Shu sababli internet kommunikatsiyasi nafaqat axborot almashish vositasi, balki gender identifikatsiyasi va ijtimoiy ongni shakllantiruvchi muhim madaniy makon sifatida ham ahamiyat kasb etadi.

Internet diskursida ayol konseptining shakllanishida multimodal kommunikatsiya vositalari ham muhim o'rin tutadi. Zamonaviy raqamli makonda matn, tasvir, emoji, gif va videolar birgalikda qo'llanilib, ayol obrazining yanada ta'sirchan ifodalanishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda vizual elementlar orqali yaratilayotgan kommunikativ mazmun verbal birliklarni to'ldirib, foydalanuvchilarning kognitiv qabul qilish jarayoniga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Natijada ayol konsepti nafaqat til birliklari, balki vizual belgilar tizimi orqali ham shakllanadi va keng auditoriyaga tarqatiladi. Ingliz internet diskursida ayol konseptining verbal ifodalanishida

baholovchi leksikaning o'zni alohida ahamiyatga ega. Foydalanuvchilar tomonidan qo'llaniladigan ijobiy yoki salbiy konnotatsiyaga ega birliklar ayol haqidagi tasavvurlarni shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Masalan, muvaffaqiyatli va faol ayollarni tasvirlashda motivatsion xarakterdagi so'z va iboralar qo'llanilsa, ayrim holatlarda tanqidiy yoki stereotiplashgan ifodalar ham uchray turadi. Bu esa internet diskursining gender munosabatlarini aks ettiruvchi va ularni shakllantiruvchi ijtimoiy maydon ekanligini ko'rsatadi. Ayol konseptining kognitiv tuzilmasida metaforik modellar ham muhim rol o'ynaydi. Kognitiv lingvistika nuqtayi nazaridan metafora inson tafakkurining asosiy mexanizmlaridan biri hisoblanadi. Internet diskursida ayol ko'pincha "lider", "ilhom manbai", "o'zgarishlar agenti", "yaratuvchi kuch" kabi metaforik obrazlar orqali talqin qilinadi. Bunday metaforalar jamiyatning ayolga bo'lgan munosabatini ifodalash bilan birga, yangi ijtimoiy qadriyatlarning shakllanishiga ham xizmat qiladi. Shu sababli metaforik birliklarni tahlil qilish ayol konseptining chuqur kognitiv qatlamlarini ochib berishga yordam beradi.

So'nggi yillarda internet diskursida gender tengligi masalalarining faol muhokama qilinishi ayol konseptining mazmuniga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, ayollarning ta'lim olish, kasbiy faoliyat yuritish, siyosiy jarayonlarda ishtirok etish va rahbarlik lavozimlarini egallashiga oid mavzular keng yoritilmoqda. Ushbu mavzular bilan bog'liq diskursiv birliklar ayol konseptining zamonaviy tarkibiy qismlarini shakllantirib, uning semantik maydonini kengaytirmoqda. Natijada ayol obrazi an'anaviy qarashlar doirasidan chiqib, ko'proq mustaqillik va faollik bilan bog'lanadigan konseptga aylanmoqda. Internet diskursida madaniyatlararo kommunikatsiya jarayonlari ham ayol konseptining transformatsiyasiga ta'sir etadi. Turli mamlakat va madaniyat vakillari tomonidan yaratilayotgan kontentlar bir-biri bilan o'zaro ta'sirlashib, ayol haqidagi universal va milliy tasavvurlarni uyg'unlashtiradi. Bu holat ingliz tilining global kommunikatsiya vositasi sifatidagi mavqei bilan ham bog'liq bo'lib, ayol konseptining yangi semantik va pragmatik xususiyatlar kasb etishiga sabab bo'lmoqda. Shunday qilib, internet diskursi ayol konseptining rivojlanishi va yangilanishi uchun muhim kommunikativ hamda kognitiv makon vazifasini bajaradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy ingliz internet diskursida ayol konsepti murakkab va ko'p qatlamli lingvokognitiv hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Uning verbal representatsiyasi turli leksik, stilistik va diskursiv vositalar orqali ifodalansa, kognitiv representatsiyasi jamiyatdagi gender qadriyatlari va stereotiplarini aks ettiradi. Internet kommunikatsiyasining rivojlanishi natijasida ayol obrazining mazmuni kengayib, mustaqillik, liderlik, ijodkorlik va ijtimoiy faollik kabi yangi konseptual belgilar bilan boyib bormoqda. Mazkur tadqiqot natijalari internet diskursida gender konseptlarini o'rganish va zamonaviy lingvokognitiv jarayonlarni

tahlil qilishda muhim nazariy hamda amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Атаханова Г. Ш. Национально-культурная специфика фразеологических единиц со значением «возраста» // Преподавание языка и литературы. 2004. № 4. С. 18–24.
2. Атаханова Г. Ш. Вербализация культурных концептов «молодость» и «старость» в английском и узбекском языках // Язык и культура: тезисы докладов III Междунар. науч. конф. (Москва, 23–25 сентября 2005 г.). М., 2005. С. 111–1
3. Атаханова Г. Ш. Вышегурова С.Х. Когнитивные и лингвокультурологические исследования возраста человека//Когнитив грамматика ва хорижий тилларни ўқитиш муаммолари. Республика илмий-амалий конференция мақолалар тўплами. -Тошкент, 2012 С.108-112
4. Herring S. Gender and Power in Online Communication. – New York: Routledge, 2016.
5. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. – Chicago: University of Chicago Press, 2003.. Crystal D. Language and the Internet. – Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
6. Kubryakova E.S. Yazyk i znaniye. – Moskva: Yazyki slavyanskoy kultury, 2004.
7. Maslova V.A. Kognitivnaya lingvistika. – Moskva: Akademiya, 2018.
8. Van Dijk T.A. Discourse and Context. – Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
9. Wodak R. Gender and Discourse. – London: Sage Publications, 2015.
10. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – Volgograd, 2002.